

*Kutseõpetajate koolituse analüüs
Eesti Hariduse Infosüsteemi andmete põhjal.*

Marge Kõiva
Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus

Tallinn 2006

Analüüsi eesmärgiks on saada ülevaade teatud õppekava rühmade kutseõpetajate tasemeharidusest ja täienduskoolitusest, lisaks nende kvalifikatsioonist, ametijärkudest, vanuselisest struktuurist ja muudest õpetajaid iseloomustavatest näitajatest.

Analüüsi on kaasatud kutseõpetajad, kes õpetavad õppeaineid, mis kuuluvad järgmiste õppekava rühmade hulka:

Õppekava rühm	Koolitusala
341 Hulgi- ja jaekaubandus	34 Ärindus ja haldus
344 Majandusarvestus ja maksundus	
345 Juhtimine ja haldus	
346 Sekretäri- ja ametnikutöö	
523 Elektroonika ja automaatika	52 Tehnikaalad
541 Toiduainetetöötlus ja -tootmine	54 Tootmine ja töötlemine
542 Tekstiili, rõivaste, jalatsite valmistamine	
582 Ehitus ja tsiviilrajatised	58 Arhitektuur ja ehitus
623 Metsandus	62 Metsandus ja kalandus
624 Kalandus	
762 Sotsiaaltöö ja nõustamine	76 Sotsiaalteenused
811 Majutamine ja toitlustamine	81 Isikuteenindus
812 Reisimine, turism ja vaba aja veetmine	
815 Juuksuri- ja iluteenindus	
840 Transporditeenused	84 Transporditeenused

Tabel 1. Õppekava rühmad ja koolitusala, ISCED 97

Õppekava rühmad jagunevad koolitusala kaupa, ning teatud näitajate puhul on analüüs tehtud koolitusala andmete üldistamise eesmärgil. Lisaks on mõne õppekava rühma õpetajate arv liiga väike järelduste tegemiseks (kalandus, metsandus, turism).

Analüüsi esimeses osas on tehtud lühiülevaade kõikidest kutseõpetajatest, kelle andmed seisuga november 2005. a. on EHS-es kajastatud (vanus, kvalifikatsioon, ametijärk).

Kogutud andmestik sisaldab näitajaid, mida kajastab kutseõpetaja kohta EHS, lisaks on korrastatud ja üle kontrollitud kvalifikatsiooninõuetele vastavus esitatud andmete põhjal (töö teostajad olid REKK Õpetajaosakonna spetsialistid).

Analüüsi käigus koostati õpetajaosakonna spetsialistide poolt ettepanekute pakett REKK Andmekogude osakonnale (vt. Lisa 1) EHS rakenduste täiendamiseks. Ettepanekud edastati Andmekogude osakonnale (Margus Kärner, osakonna juhtaja).

OODATAVAD TULEMUSED

- Kutseõpetajate andmed kaardistatud:
 1. olemas ülevaade kvalifikatsioonist (sh. tasemeharidus, täienduskoolitus, töökogemus);
 2. olemas ülevaade kutseõpetajate vanuselisest struktuurist ning erialasest jaotuvusest.
- Ülevaade kutseõpetajate täienduskoolitustest:
 1. kursustest, mida on kutseõpetajad EHS-e andmetel läbinud;
 2. koolitusasutustest, kelle koolitusi on kutseõpetajad enim läbinud.

Tulemuse kasutus: andmed võimaldavad hinnata täienduskoolituse ja ka esmakoolituse vajadust nii erialase kui ka pedagoogilise ettevalmistuse osas. Samas annavad andmed ülevaade kutseõpetajate vanuselisest struktuurist, mis on vajalik informatsioon õpetajate tasemeõppe planeerimiseks.

ANALÜÜSI PÕHIMÕTTED

Töö eesmärk oli kutseõpetajate koolituse analüüs lähtuvalt erialasest spetsiifikast. Töö teostamise eelduseks oli välja selgitada õpetajad, kes õpetavad valitud õppekava rühmade õppeaineid. Kuna Eesti Hariduse Infosüsteemi on sisestatud õppeainete nimetused, siis tuli eelnevalt kõik õppeained kodeerida.

Õppeainete ja tasemehariduse erialade kodeerimise erialaspetsiifilise lähenemise jaoks teostas Reet Neudorf, Tallinna Tehnikaülikooli Avatud Ülikooli juhataja. Kodeerimiseks kasutati ISCED 97 (International Standard Classification of Education) sisukoodi. Kodeerimisel märgiti kolmekohaline kood, mis näitab õppekava rühma (ingl. k.: *detailed fields*). Peale kodeerimist oli võimalik andmetest eristada kutseõpetajad, kelle õpetatavad õppeained kuuluvad projektis käsitletavate õppekava rühmade alla.

Õppeainete kodeerimisel lähtuti põhimõttest, et juhul kui aine nimetus koosnes kahte erinevasse õppekavade rühma kuuluvast sõnast, siis kodeeriti aine nimetuse esimese sõna järgi. Kui õppeaine nimetus oli liiga üldine ega võimaldanud teda liigitada õppekavade rühma järgi, kodeeriti vastav aine koodiga „999”. Mitmel koolil olid kõik õppeained nimetatud kas „muu aine” või „erialane aine”. Need tähistati samuti 999.

Sarnaselt õppeainetega kodeeriti ära ka tasemeõppe erialad. Tasemeõppe erialade kodeerimise tingis vajadus võrrelda, millisel määral on kutseõpetajatel nõuetele vastav haridus. Vastavalt Pedagoogide kvalifikatsiooni nõuetele (RTL 2002, 96,1486) peab kutseõpetajal olema kõrg- või keskeriharidus õpetatavate õppekavade valdkonnas.

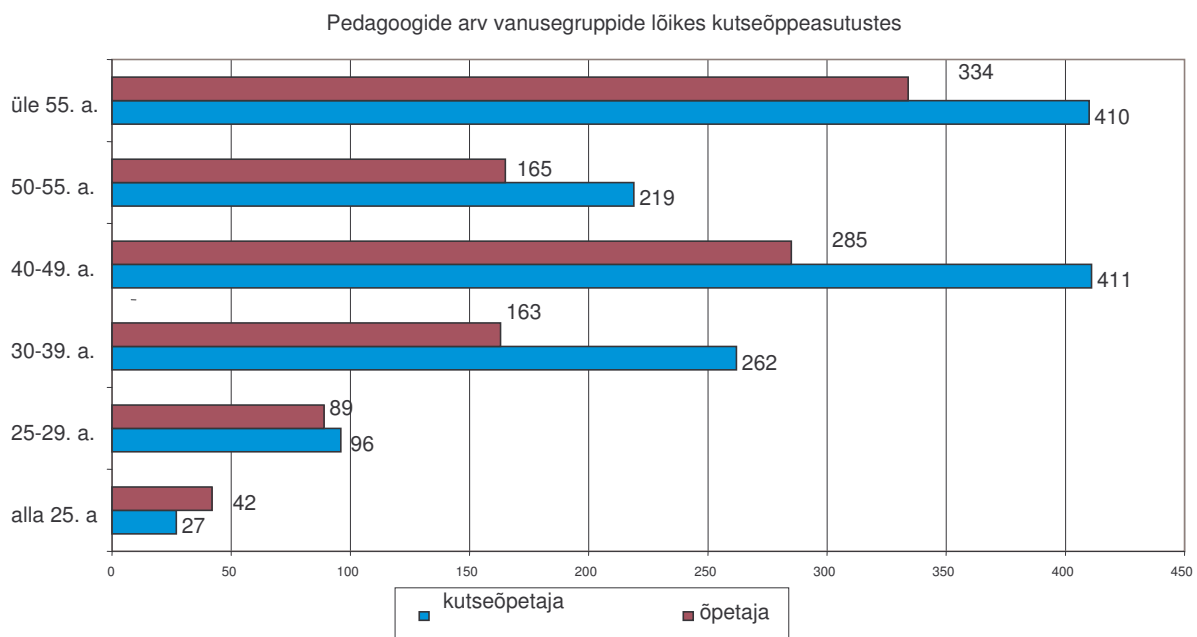
2. KUTSEÕPPEASUTUSTE PEDAGOOGIDE ANALÜÜS

Üldised näitajad

- Pedagoogid vanuseti (õpetaja, kutseõpetaja);
- Pedagoogid ametijärgu järgi (õpetaja, kutseõpetaja);
- Kutseõpetajad haridustaseme järgi;

Märkus: 'õpetaja' – üldhariduse ainete õpetaja

- Pedagoogide vanuseline struktuur (joonis 1)

Joonis 1. Kutseõppeasutuste õpetajate vanuseline struktuur, 2005. a. nov. andmetel

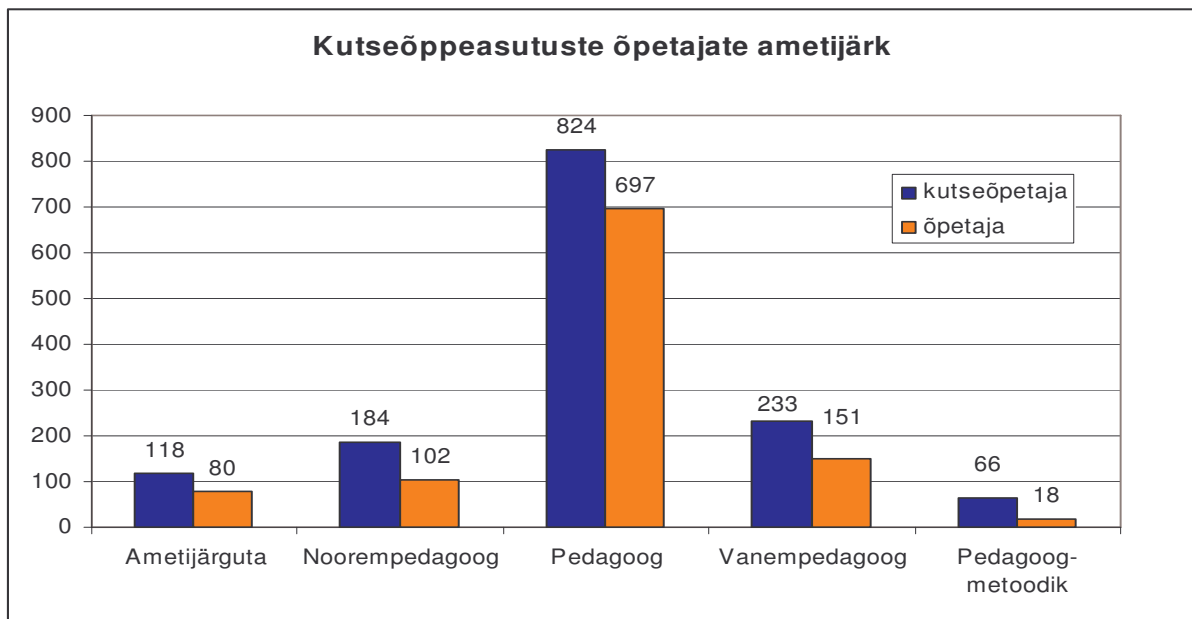
Meie kutseõpetajad on vanemad kui Euroopa Liidus keskmiselt. Eesti kutseõpetajatest 45% on vanemad kui viiekümne aastased (sh. üle 55.a on 29%), EL vastav näitaja 30%.

Üldhariduse ainete õpetajate hulgas on olukord sarnane, üle 50. aastaseid on 47%, (sh. üle 55.a. on 31%). Õpetajate hulgas moodustavadki suurima vanusegruppi üle 55-aastased, ning keskmine vanus on neil kõrgem kui kutseõpetajatel. Kutseõpetajate hulgas suurima grupi moodustavad 40-49. aastased. Ka 30- 39.aastaste kutseõpetajate vanusgrupp on suurem kui õpetajatel.

Noorte õpetajate arvust lähtudes on kutseõpetajaid vähem kui õpetajaid. Samas protsentuaalselt on vahe minimaalne, õpetajaid 7%, kutseõpetajaid 5% (alla 25 aastased).

Järeldus: *Kuigi kutseõpetajaid on rohkem kui üldainete õpetajaid, siis nende vanuselises struktuuris olulisi erinevusi ei ole.*

➤ Pedagoogid ametijärgu järgi (joonis 2);

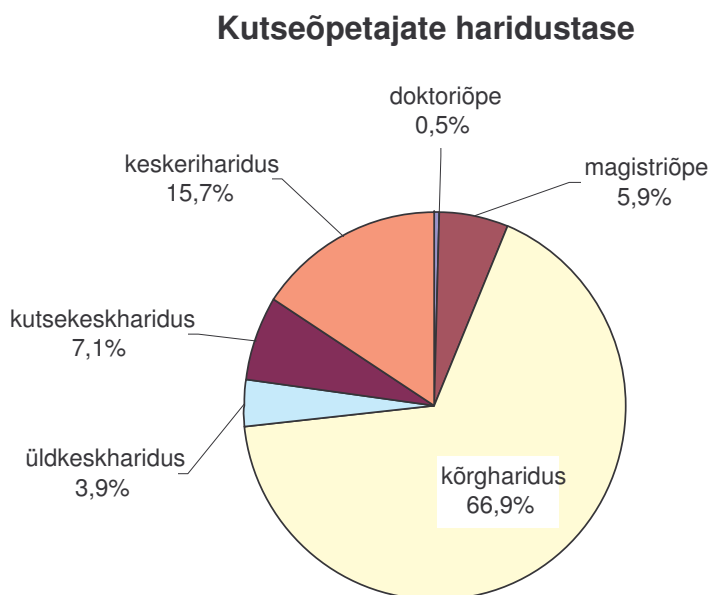

Joonis 2. Pedagoogid ametijärkude lõikes, EHIS 2005.a. andmed

Pedagoogide osakaal ametijärkude lõikes on õpetajate ja kutseõpetajate vahel enam-vähem võrdne. Väike erinevus on pedagoog-metoodiku ametijärku omavate pedagoogide hulgas. Kui kutseõpetajate hulgas on neid 5%, siis õpetajate hulgas 2%. Ametijärguta on 8%.

Järeldus: Ametijärguta on mõlemas grupis 8% pedagoogidest, kuid pedagoog-metoodikuid on kutseõpetajate hulgas enam (vastavalt 5% ja 2%).

➤ Kutseõpetajad haridustaseme järgi (joonis 3);

Joonis 3. Kutseõpetajate haridustase, EHIS 2005.a. andmed

Kutseõpetajate haridustase on võrreldes õpetajatega erinev. Kui õpetajate hulgas on kõrgharidusega 84%, siis kutseõpetajate hulgas 67%. Magistri- ja doktorikraadiga pedagooge on kummaski rühmad protsentuaalselt võrdselt: 5,9% magistrikraadiga ja 0,5% doktorikraadiga. Ka üldkeskharidusega pedagooge on võrdselt, 4%. Kutseõpetajate hulgas on kõrgharidusega vähem õpetajaid, sest paljud on kutsekesk- või keskeriharidusega. Kutsekeskhariduse kutseõpetajaid on 101 ja keskeriharidusega 224. Nimetatud haridustaset on õpetajate hulgas vastavalt 21 ja 39 õpetajat.

Tähelepanu tuleb pöörata just neile pedagoogidele, kellel on kas üldkesk- või kutsekeskharidus. Välja tuleks selgitada, millise vanusega need õpetajad on, ning mis on nende poolt õpetatavad õppeained.

Järeldus: Kuigi kutseõpetajate hulgas kõrgharidusega on protsentuaalselt vähem kui õpetajatel, siis magistri- ja doktorikraadiga pedagoogide osakaal on mõlemas rühmas võrdne.

Kutseõpetajate hulgas on oluliselt rohkem keskeriharidusega pedagooge (tasemeharidus omandatud valdavalt tehnika ja tehnoloogia koolitusalas).

3. KUTSEÕPETAJAD 15 ÕPPEKAVA RÜHMAS.

EHIS-est tulenevad andmed on iga kutseõpetaja kohta eraldi läbi vaadeldud ning tulenevalt omandatud haridusest on kutseõpetajad jaotatud kategooriatesse, nn. „haridusteed”.

Kutseõpetaja haridustee mudelid:

- 1- Üldkeskharidus (mõnel juhul ka hoopis muu kutsekeskharidus)
- 2- Erialane kutsekeskharidus
- 3- Erialane kutsekeskharidus + kutsepedagoogiline kõrgharidus (120AP)
- 4- Erialane kutsekeskharidus + 320 t pedagoogilist koolitust
- 5- Mitte-erialane kõrg/keskeriharidus (ilma pedagoogilise täiendusega)
- 6- Mitte-erialane kõrg/keskeriharidus + pedagoogiline täiendus (väikses mahus, kuni 160t)
- 7- Pedagoogiline kõrgharidus
- 8- Erialane kõrg/keskeriharidus
- 9- Erialane kõrg/keskeriharidus + kutsepedagoogikat osalises mahus (160 t)
- 10- Erialane kõrg/keskeriharidus + 320 t pedagoogikat
- 11- Erialane kõrg/keskeriharidus + kutsepedagoogiline kõrgharidus (40 AP e. 1600t)
- 12- Magistrikraad (valdavalt pedagoogikas)
- 13- Doktorikraad

Kokku on analüüsi kaasatud 560 kutseõpetaja andmed, kes õpetavad ained nende õppekava rühmade piires. Kutseõpetajate jaotus valdkonniti on toodud järgmises tabelis:

Tabel 2. Kutseõpetajate arv õppekava rühmade lõikes

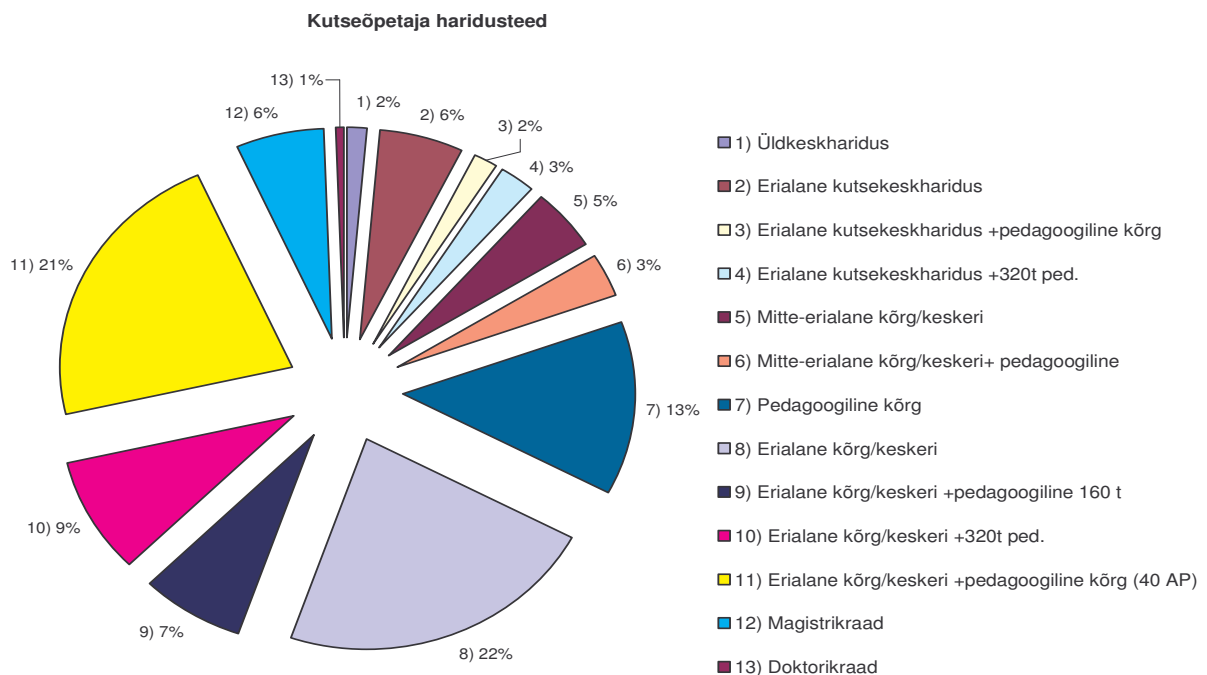
Õppekava rühm	Õp. arv	Õppekava rühm	Õp. arv
Hulgi- ja jaekaubandus	22	Metsandus	30
Majandusarvestus ja maksundus	23	Kalandus	9
Juhtimine ja haldus	32	Sotsiaaltöö ja nõustamine	32
Sekretäri- ja ametnikutöö	15	Majutamine ja toitlustamine	101
Elektroonika ja automaatika	59	Reisimine, turism ja vaba aja veetmine	12
Toiduainetetöötlus ja -tootmine	33	Juuksuri- ja iluteenindus	31
Tekstiili, rõivaste, jalatsite valmistamine	58	Transporditeenused	28
Ehitus ja tsiviilrajatised	78		

Nagu tabelist näha, siis enim on kutseõpetajaid 4 rühmas: Elektroonika ja automaatika; Tekstiili, rõivaste ja jalatsite valmistamine; Ehitus ja tsiviilrajatised; Majutamine ja toitlustamine.

Alla 20 on kutseõpetajaid 3 rühmas: Sekretäri- ja ametnikutöö; Kalandus; Reisimine ja turism.

Õpetajate arv on proportsiooniliselt õppekava rühmas õppivate õpilaste arvuga.

➤ Kutseõpetajate jaotus haridusteede järgi

Joonis 4. Kutseõpetaja haridustee, EHIS nov. 2005.a. andmed

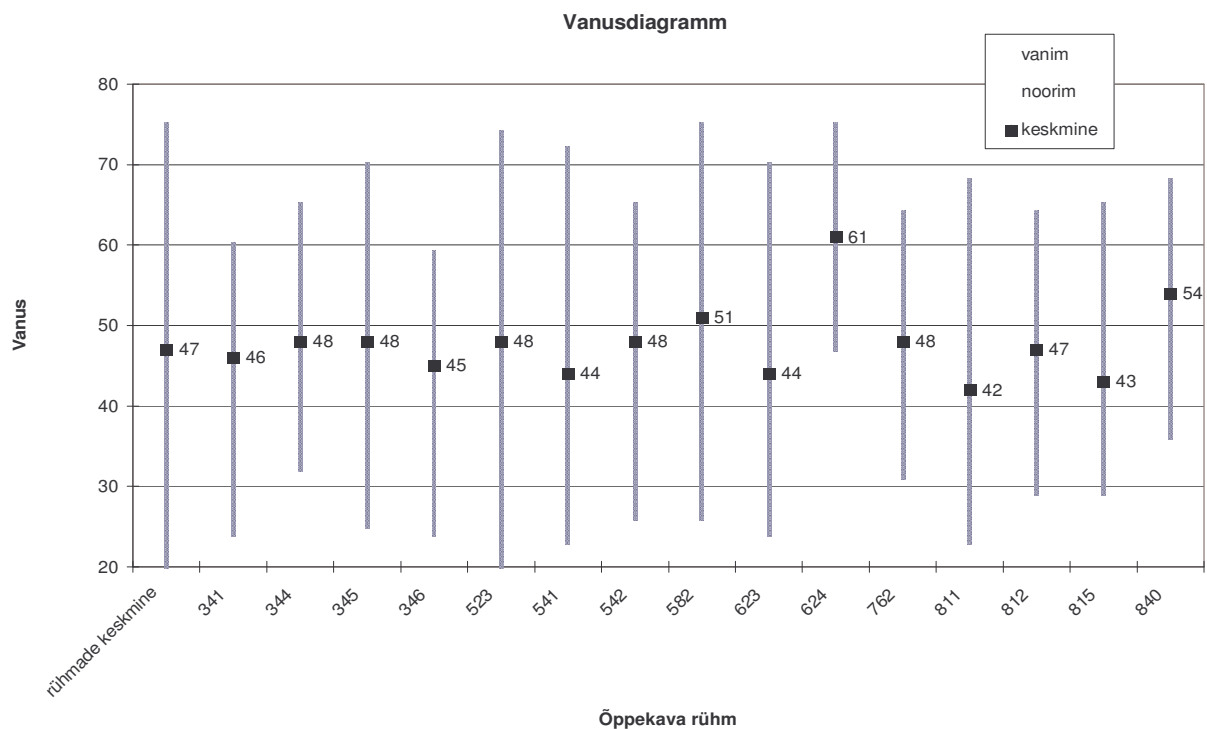
Käsitletud rühmade kutseõpetajatest 9%-l on erialane kutsekeskharidus, lisaks on 2%-l täiendavalt pedagoogiline kõrgharidus. Samas võib õpetajate endiga suheldes järeldada, et tegelikult on erialast kutsekeskharidust suuremas ulatuses, ja just sellel grupil (mudel 3), kellel on pedagoogiline kõrgharidus. Lihtsalt EHIS-esse on kantud ainult kõrgeim omandatud tasemeharidus, ning kõik sellele eelnev on sisse kandmata. Seega tuleks EHIS-esse sisestamisel teha selgitustööd, et välja tuleb tuua kõik erinevad tasemeharidused, va. põhi- ja üldkeskharidus.

22% õpetajatest on erialane kõrg- või keskeriharidus, samas puudub neil täielikult igasugune pedagoogiline täienduskoolitus. Ja vastupidi, 13% õpetajatest on pedagoogilise kõrgharidusega (valdavalt Tallinna Ülikoolist) ning ilma erialase koolitusega. Seega vajaksid mõlemad õpetajate grupid koolitust.

21% kutseõpetajatest omab nii erialast kõrg- või keskeriharidust kui ka pedagoogilist kõrgharidust (mis on 1-aastane kutsepedagoogika õpe, kus õpingute alustamise eelduseks on erialane kõrgharidus).

Nagu jooniselt 4 selgub, siis kutseõpetaja haridusteesid on palju erinevaid. Seega on kutseõpetajaks võimalik saada väga erinevaid teid kaudu, ning ühte ja õiget välja tuua pole võimalik. Küll aga vajavad erinevad kutseõpetajate grupid erinevat täienduskoolitust.

➤ Kutseõpetajad vanuse lõikes

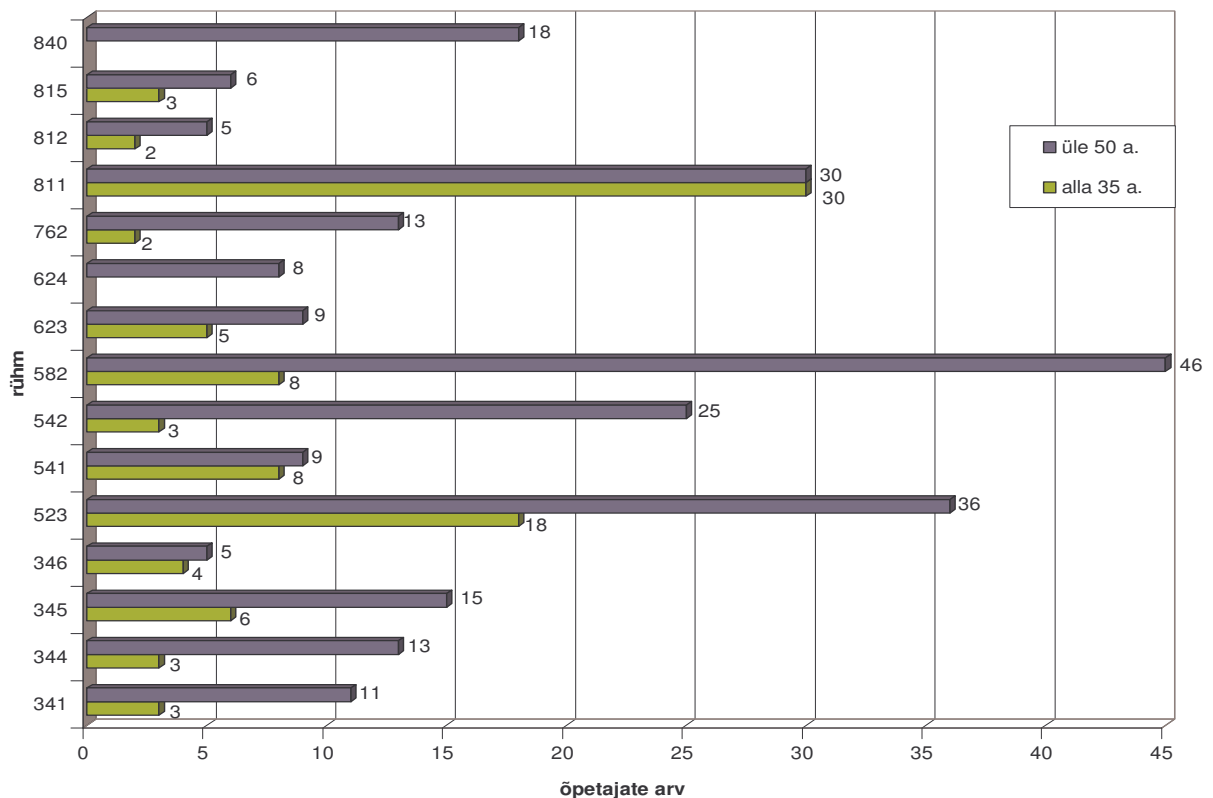

Joonis 5. Kutseõpetajad vanuse järgi käsitletud õppekava rühmades.

Keskmine kutseõpetaja vanus vaadeldud rühmades on 47 aastat, sealhulgas noorim on 20 ja vanim 74-aastane. Kõige problemaatilisem on kalanduse rühm, kus keskmine vanus on 61. Samuti on keskmisest kõrgem vanus ka transporditeenuste rühmas.

Keskmisest kõige nooremad kutseõpetajad on toitlustus- ja majutusteeninduse rühmas, järgnevas juuksuri- ja iluteenindus, metsandus ning toiduainetetöötlus ja tootmine.

Kuid keskmise vanuse vaatlemisest olulisem on kutseõpetajate arv teatud vanusegruppides (joonis 6).

Joonis 6. Kutseõpetajate arv nooremas ning vanemas vanusegrupis.

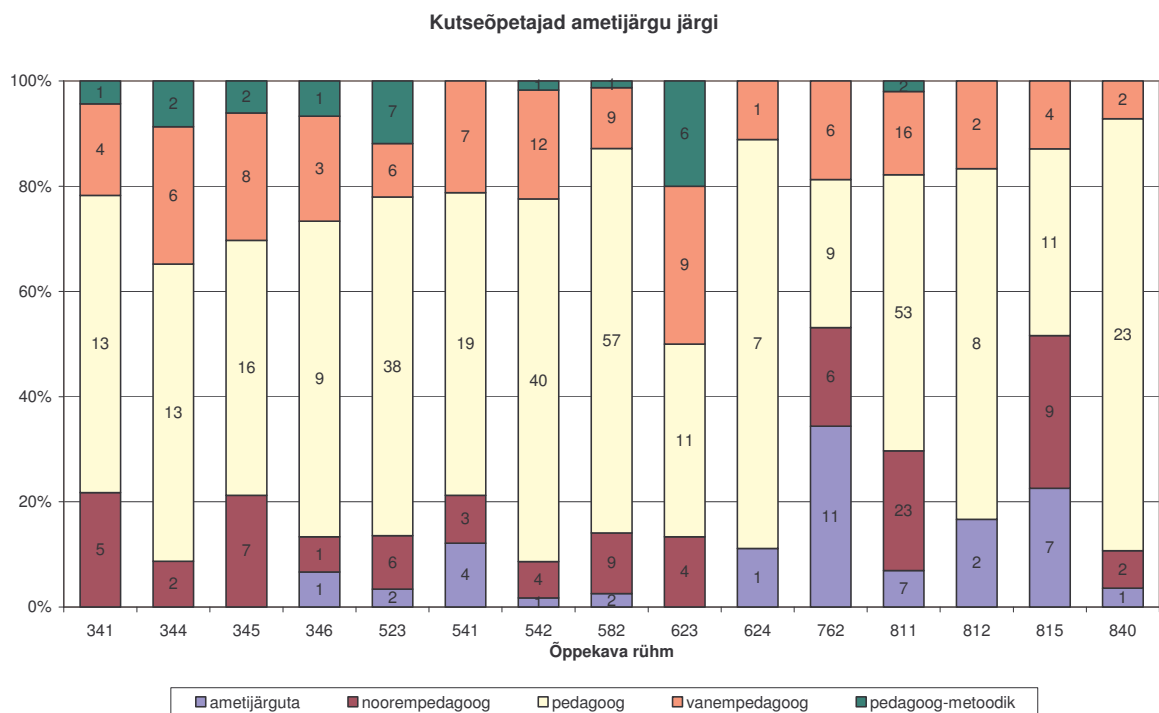
Ideaaljuhul peaks kutseõpetajate arv kuni 35-aastaste hulgas olema samas suurusjärgus kui üle 50-aastaste arv. Kuid selline olukord on ainult toitlustus- ja majutusteeninduse õppekava rühmas, ning enam-vähem võrdne on olukord ka toiduainetetootmise ja töötlemise kutseõpetajate hulgas. Nendes rühmades on sisend võrdne väljundiga.

Kriitiline on seis aga kalanduse ning transporditeenuste rühmas, kuni alla 35-aastaseid kutseõpetajaid pole (NB! EHIS 2005.a. andmed, ning väljas mõned koolid, kes on õppeaineteks märkinud „muu aine”, „erialane aine”).

Üle 50-aastaste osakaal kõikidest kutseõpetajatest:

- **EL keskmine** **30%**
- **Eesti keskmine** **45%**
- Hulgi- ja jaekaubandus 46%
- Majandusarvestus ja maksundus 57%
- Juhtimine ja haldus 47%
- Sekretäri- ja ametnikutöö 33%
- Elektroonika ja automaatika 61%
- Toidueinetetöötlus ja tootmine 27%
- Tekstiili, rõivaste, jalatsite valmistamine 43%
- Ehitus ja tsiviilrajatised 59%
- Metsandus 30%
- Kalandus 89%
- Sotsiaaltöö ja nõustamine 41%
- Majutamine ja toitlustamine 42%
- Reisimine, turism, vaba aja veetmine 19%
- Transporditeenused 67%

➤ Kutseõpetajad ametijärgu järgi õppekava rühmade lõikes

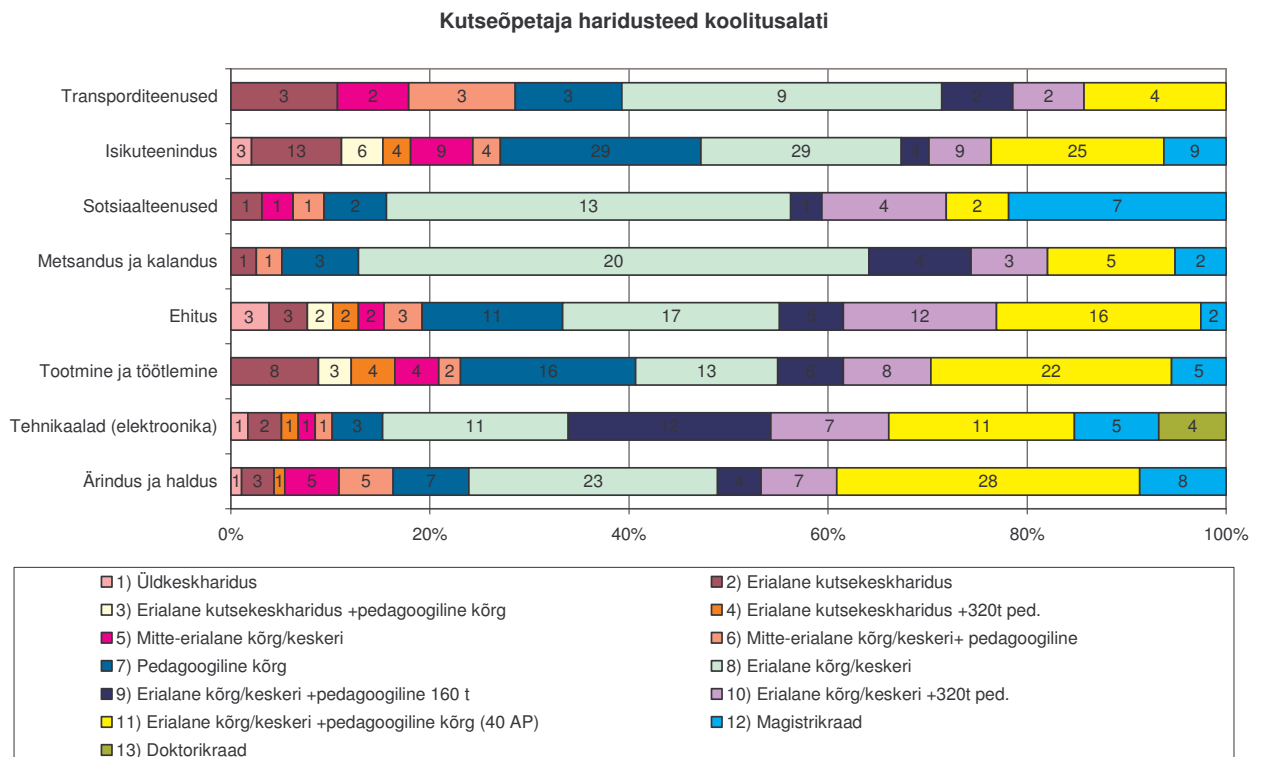
Joonis 7. Kutseõpetajate osakaal ning arv ametijärgu järgi õppekava rühmades, EHIS 2005.a

Ametijärguta kutseõpetajate osakaal on suurim sotsiaalteenuste ning juuksuri- ja iluteeninduse rühmades. Sotsiaalteenuste valdkonna ametijärguta kutseõpetajate suur hulk on kummaline eelkõige järgmise joonise (joonis 8) andmete taustal, kus enim magistrikraadiga kutseõpetajaid on just selles valdkonnas. Ametijärguta kutseõpetajate tasemeharidust vaadates selgub, et suurem osa neist on keskeriharidusega õenduse eriala lõpetanud inimesed (haridus omandatud Eesti kutseõppeasutuses, üksikutel juhtudel ka Venemaal).

Ühtegi ametijärguta kutseõpetajat pole neljas õppekava rühmas: hulgi- ja jaekaubandus; finantsvahendus ja maksundus; juhtimine ja haldus ning metsandus. Metsandus on rühm, kus kutseõpetajate ametijärk on kõige kõrgem e. 50% on vanempedagooge ning pedagoog-metoodikuid. Ka haridustaseme järgi (joonis 8) on sellel alal keskmisest rohkem magistrikraadiga kutseõpetajaid.

Kui vanuse järgi oli keskmisest halvem olukord (joonis 5 ja 6) kalanduse ning transporditeenuste valdkonnas, siis ametijärgude järgi on näitajad analoogsed, st. vähim vanempedagooge on just neis valdkondades, ning metoodikud puuduvad üldse.

➤ Haridusteed koolituslati

Joonis 8. Kutseõpetajate haridusteed koolitusalade lõikes, EHIS 2005.a. andmed

Siinkohal on õppekava rühmad koondatud koolitusaladesse (vt. tabel 1, ISCED 2-kohaline kood).

Punastes toonides on märgitud need grupis, kes haridusteed vaadeldes vajavad kindlasti täienduskoolitust (kokku 5 gruppi). Enim on sellised kutseõpetajaid transporditeenuste (30%), tootmine ja töötlemine (20%) ning isikuteeninduse (20%) koolitusalades. Isikuteeninduse puhul tuleb aga arvestada, et erialane kõrgharidus selles valdkonnas puudub.

Haridusteede võrdluses on parim olukord metsanduse ja kalanduse kutseõpetajate seas, kus on minimaalselt kutsekeskharidusega või mitte-erialase kõrghariduse õpetajaid (5%). Samas on siin suurim osakaal neid, kes on küll erialase kõrgharidusega, kuid ilma pedagoogilise ettevalmistuseta (50%, joonisel märgitud rohelisega).

Seega osa täienduskoolitust vajavatest kutseõpetajatest ongi need, kes on küll erialase kõrgharidusega, kuid ilma igasuguse pedagoogilise ettevalmistuseta. Võib aimata, et suur osa neist õpetajatest on lepingulised töötajad, kes põhikohaga töötavad ettevõtluses. Kuid töötades õpetajana vajavad nad ka pedagoogilist koolitust. Pedagoogide kvalifikatsiooninõuetele nad aga vastavad, juhul kui töötavad jätkuvalt erialasel töö (mis aga ei selgu EHIS-est).

Võrreldes magistrikraadiga kutseõpetajate osakaalu kogu valdkonna kutseõpetajatest, siis protsentuaalselt kõige rohkem on neid Sotsiaalteenuste valdkonnas (22%) ning kõige vähem Ehituses (3%). Kuid ühtegi magistrikraadiga kutseõpetajat pole Transporditeenuste valdkonnas, mida võib pidada ohu märgiks valdkonna arendamisel.

Tehnikaalades (automaatika ja elektroonika) on 4 kutseõpetajat, kes on haridustaseme järgi doktorid. Nende ametijärk on vanempedagoog või pedagoog-metoodik, kuid ühel neist on ametijärguks märgitud noorempedagoog.

PEDAGOOGIDE KVALIFIKATSIOONINÕUDED (Haridusministri 26.august 2006. a määrus nr 65)

Pedagoogide kvalifikatsiooninõuete järgi peab kutseõpetajal olema:

- 1) kutsepedagoogiline või muu pedagoogiline kõrgharidus õpetatavate õppekavade valdkonnas ja vähemalt kolmeaastane erialase töö staaž õpetataval kutse-, eri- või ametialal või
- 2) kõrg- või keskeriharidus õpetatavate õppekavade valdkonnas, vähemalt kolmeaastane erialase töö staaž õpetataval kutse-, eri- või ametialal ja läbitud 320-tunnine kutsepedagoogika kursus või
- 3) kõrg- või keskeriharidus õpetatavate õppekavade valdkonnas, vähemalt kolmeaastane erialase töö staaž ja jätkuv erialane töö õpetataval kutse-, eri- või ametialal. [RTL 2003, 131, 2104 – jõust 27.12.2003]

Parema ülevaate saamiseks on nõuded kirjeldatud tabeli kujul (tabel 3).

Tabel 3. Pedagoogide kvalifikatsiooninõuded.

Kvalifikatsiooninõuded	Kvalifikatsiooninõuete kriteeriumid		
	1	2	3
1) <i>kutsepedagoogiline või muu pedagoogiline kõrgharidus õpetatavate õppekavade valdkonnas ja vähemalt kolmeaastane erialase töö staaž õpetataval kutse-, eri- või ametialal</i>	pedagoogiline kõrgharidus õpetatavate õppekavade valdkonnas	kõrgharidus õpetatavate õppekavade valdkonnas	kutsepedagoogiline kõrgharidus (Kutseõpetaja koolitus) õpetatavate õppekavade valdkonnas
		+ 1-aastane e. 40AP õpetajakoolitus	
	vähemalt kolmeaastane erialase töö staaž õpetataval kutse-, eri- või ametialal		
2) <i>kõrg- või keskeriharidus õpetatavate õppekavade valdkonnas, vähemalt kolmeaastane erialase töö staaž õpetataval kutse-, eri- või ametialal ja läbitud 320-tunnine kutsepedagoogika kursus</i>	Kõrgharidus, õpetatavate õppekavade valdkonnas	Keskeriharidus õpetatavate õppekavade valdkonnas	
		läbitud 320-tunnine kutsepedagoogika kursus	
	vähemalt kolmeaastane erialase töö staaž õpetataval kutse-, eri- või ametialal		
3) <i>kõrg- või keskeriharidus õpetatavate õppekavade valdkonnas, vähemalt kolmeaastane erialase töö staaž ja jätkuv erialane töö õpetataval kutse-, eri- või ametialal</i>	Kõrgharidus õpetatavate õppekavade valdkonnas	Keskeriharidus õpetatavate õppekavade valdkonnas	
		vähemalt kolmeaastane erialase töö staaž õpetataval kutse-, eri- või ametialal	
	jätkuv erialane töö õpetataval kutse-, eri- või ametialal		

Mõiste all „õpetatava õppekava valdkond” mõistetakse ISCED-i 1. jaotust e. koolitusala rühma, ja neid on kokku 8. Siinkohal loetelu:

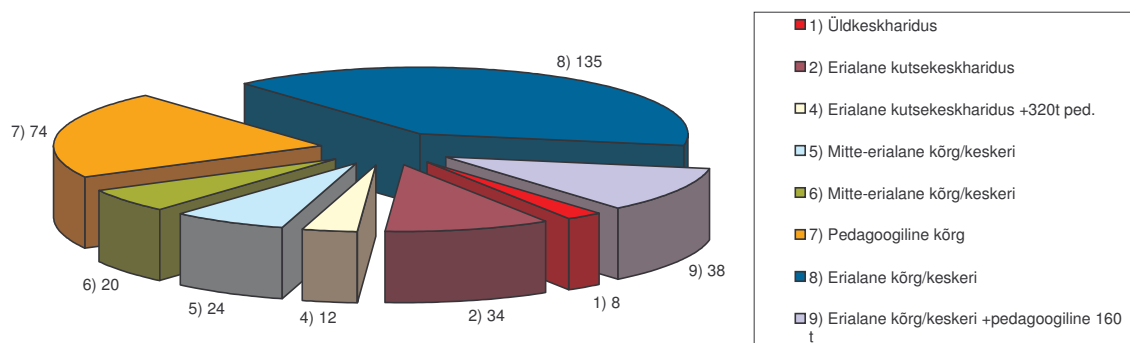
- Haridus
- Humanitaaria ja kunstid
- Sotsiaalteadused, ärimus ja õigus
- Loodus- ja täppisteadused
- Tehnika, tootmine, ehitus
- Põllumajandus
- Tervis ja heaolu
- Teenindus

Koolitusvaldkondade rühmade jaotus on lai ning võimaldab seetõttu kutseõpetaja kvalifikatsioonile vastavaks määratlemisel olla paindlik. Otsustusõigus on direktori pädevuses, kellel on lisaks diplomile võimalik näha ka loetelu õppeainetest, mis õpingute käigus on läbitud ning seejärel otsustada õpetaja vastavus kvalifikatsiooninõuetele. See annab direktorile paindlikud võimalused parimate kutseõpetajate leidmiseks.

TÄIENDUSKOOLITUS

Täienduskoolituse vajadus

Täienduskoolituse vajaduse kaardistamisel on aluseks võetud haridusteed, nende jaotus ning vastavus pedagoogide kvalifikatsiooninõuetele. Siinkohal aga tuleb arvestada, et EHIS-esse pole üldjuhul kantud töökogemust ning stažeerimist, seetõttu on üldistuste tegemine ilma vastavat näitajat teadmata riskantne.

Joonis 9. Täienduskoolituse vajadus. EHIS 2005. a andmed.

Täienduskoolitust vajavatest kutseõpetajatest (joonis 9) moodustavad suurima grupi need, kes on erialase kõrgharidusega, kuid ilma pedagoogilise ettevalmistuseta (135 kutseõpetajat e. 24%).

Järgmine suurem grupp on pedagoogilise kõrgharidusega (74 õpetajat e. 13%), kuid ilma täiendava infota nende töökogemuse kohta pole võimalik teha järeldusi nende

täienduskoolituse vajaduse kohta. Seega ei ole Eesti Hariduse Infosüsteemi andmete põhjal võimalik öelda, millist erialast täienduskoolitust konkreetne kutseõpetaja vajaks.

Kõige probleemsem grupp on ainult üldkeskharidusega kutseõpetajad, keda vaadeldud valdkondade seas on 8. Nende ametijärk peaks igal juhul olema „ametijärguta”, kuid 3 neist on infosüsteemis märgitud kui „pedagoog”.

Koolituskursused ning õppeasutused

Järgnevalt ülevaade Eesti Hariduse Infosüsteemis kirjas olevatest enamlevinud täienduskoolitustest (tabel 4) ning asutustest vaadeldud 15 õppekava rühma õpetajate seas.

Valimis oleva 560 kutseõpetaja kohta oli EHS-es kokku ~2880 täienduskoolituse kirjet, ning neist 205-1 korral oli koolitus välismaal (levinud riik Soome). Stažeerimist, mis on samuti täienduskoolitus, on märgitud väga minimaalselt (50 kirjet, e. 1 kirje 10 õpetaja kohta). Tegelikult käivad kutseõpetajad stažeerimas rohkem kui seda pannakse kirja Eesti Hariduse Infosüsteemi andmebaasi.

Täienduskoolitust korraldanud koolid/asutused, mida EHS-es on kõige enam kajastatud, on kirjete arvu järgi järgmised*:

Asutus	Kordade arv
Tallinna Ülikool	408
Tartu Kutsehariduskeskus	169
Tartu Ülikool	137
Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus	118
Tallinna Teeninduskool	108
SA Eesti Kutsehariduse Reform	90
Tallinna Tehnikaülikool	73
Tiigrihüppe Arvutikool	59
Pärnumaa Kutsehariduskeskus	58
Astangu Kutserehabilitatsiooni Keskus	41
Tamrex Ohutuse	36
Täiendõppekeskus TEAVE	35
Baltic Computer System	33
Merlecons ja Co	33
Türi Tehnika- ja Maamajanduskool	30
Kuressaare Ametikool	29
Pärnumaa Kutsehariduskeskus	25

*- loetelus on kajastanud need asutused, kelle koolitusi oli märgitud enam kui 25. korral.

Positiivsena võiks välja tuua, et 17-st eelpoolnimetatud asutusest on kutseõppeasutusi kolmandik (6). Seega on üsna laialdaselt kasutusel ka kutseõppeasutuste endi poolt korraldatavad täienduskoolitused.

Kõik kajastatud kirjed on sorteeritud nende sisu järgi, ning jaotus on toodud tabelis 4.

Tabel 4. Enamlevinud täienduskoolitused, -kursused.

Kursuse liigitus	Kursuste arv	Osakaal
Pedagoogika	837	29%
Erialane koolitus	1152	40%
Arvutikasutus	244	9%
Juhtimine ja haldus (sh. õigus)	229	8%
Võõrkeeled	42	1%
Muu (tööohutus, töökeskkond, isikuareng, ka sisekoolitus)	370	13%
Kokku	2874	100%

Pedagoogilisi täienduskoolitusi on läbitud kolmandikul juhtudel kogu koolitustest ning ligikaudu iga kümnes kutseõpetaja on koolitanud ennast IT valdkonnas ja juhtimises. Siinkohal tuleb märkida, et juhtimiskoolituseks oli paljudel juhtudel „kutseõppeasutuse juhi koolitus”. Seega näevad ilmselt õpetajad võimalust teha karjääri kooli sees, samas tuleb arvestada, et kuna ka direktorid/õppealajuhatajad loevad teatud õppeaineid, siis on nemadki märgitud andmebaasi kutseõpetajatena.

Erialase koolituse osakaal on 40%. Erialase koolituse hulka on arvatud ka stazeerimine, mida aga, nagu eelpool öeldud, on kirjas väga minimaalselt. Vestlustest õpetajatega võib öelda, et tegelikkuses toimub stazeerimist rohkem ning ka õpetajad ise peavad seda väga oluliseks täienduskoolituseks.

Erialase koolituse hulgas jäi silma, et teistest märksa enam on toitlustus-ja majutusteeninduse alast koolitust. Samas on ka nende õpetajate arv kõige suurem.

Muu koolituse hulka on arvestatud ka sisekoolitus, mis ongi kirjas märkega „sisekoolitus”. Selle märke järgi ei ole võimalik aru saada, mis liiki täienduskoolitusega on tegemist. Sisekoolitust oli märgitud 50 korda.

Siinkohal tuleb märkida, et kuigi EHIS-es peaksid nähtavad olema üksnes viimase 3 aasta jooksul läbitud täienduskoolitused (vastavalt Õpetajate koolituse raamnõuetele peab kutseõpetaja läbima iga kolme aasta jooksul täienduskoolituse vähemalt kahe kuu ulatuses), siis koolitusasutuste nimedest võib järeldada, et tegelikkuses on mitmed sissekanded oluliselt vanemad kui 3 aastat (nt. koolitusasutus HM Kooliamet, seega asutused, mida enam mitmed aastad ei eksisteeri).

Järelikult ei saa öelda, et kõik kirjas olevad koolitused on vajalikud vastavalt õpetajate koolituse raamnõuetele. Kuigi need annavad head taustainformatsiooni õpetaja kohta, siis liigne andmete paljusus võib osutada segavaks. Analüüsi lihtsustamiseks võiksid vananenud koolitused olla nähtavad, kuid märgitud teise värviga või olla muul moel kergesti eristatavad.

JÄRELDUSED:

- Palju on nn. **polüfunktsionaalseid õpetajaid**, kes õpetavad väga erinevaid ained (ehitus, turism, sekretäritöö). Töötamise koha järgi vaadates selgub, et valdavalt töötavad sellised õpetajad väikestes, nn. regionaalsetes kutseõppeasutustes. Kuna õpilasi on seal vähem ja koormused väiksed, siis annavadki õpetajad erinevaid aineid. Siinkohal jääb küsitavaks aga nende õpepainete kvaliteet.
- Erialase kõrghariduse puhul on väga suurel osal õpetajatest keskeriharidus (mis selgub tasemehariduse kooli järgi), ja seda just tehniliste alade puhul. Kuna aga keskeriharidust enam ei ole, siis võib prognoosida lähima 10 aasta jooksul väga suurt **puudust erialase kõrgharidusega kutseõpetajate järele tehnika ja tehnoloogia valdkonnas** Rakenduslikku kõrgharidust ei pakuta sellises mahus, mis tagaks järelekasvu kutseõpetajatele.
- Õpetajad, kellel on nii erialane kõrgharidus kui ka pedagoogiline kõrgharidus, on valdavalt ka aktiivsed täienduskoolitustel osalejad (seega ilmselt kõrgelt motiveeritud). Teine grupp on neid, kellel täienduskoolitusi on kirjas väga minimaalselt. (**Passiivsed ja aktiivsed õpetajad**).
- Selgelt **eristuvad oma erialal töötavad spetsialistid**. Eristuvad nad sellega, et neil erialane kõrgharidus ning annavad väga spetsiifilisi erialaaineid, väikese koormusega. Pedagoogilist koolitust neil ei ole.
- Erakoolidel **on kõik õpetajad märgitud kutseõpetajatena**, ka need kes annavad ainult üldaineid (füüsika, matemaatika, keeled).
- Jääb selgusetuks, kus tulevad teadmised erialase aine õpetamiseks nendel kutseõpetajatel, kellel on küll pedagoogiline kõrgharidus (mitte kutsepedagoogika, vaid nt. lasteaiaõpetaja), kuid pole mingit erialast koolitust.
- Viiel kutseõpetajal, kellel on kõrgeimaks haridustasemeks erialane kutsekeskharidus, on läbitud 1-aastane õpetajakoolituse õppekava ülikooli juures. Samas on sellele õppekavale vastuvõtu tingimuseks, et on olemas erialane kõrgharidus. Ühel juhul oli 1-aastane kutsepedagoogika koolitus läbitud üldkeskhariduse baasilt.
- Mõned koolid on aineks märkinud õppeaineks „muu aine” või „erialaaine”, mille järgi ei ole võimalik midagi analüüsida. Koole tuleb teavitada, et nad korrastaksid oma andmeid.
- Mitmel juhul oli tasemeharidus kaheldav- nt. lõpetanud 2004.a. tehnikumi ning omandanud rakenduskõrghariduse ärijuhtimises, mis pole tegelikkuses aga võimalik (seda ala selles konkreetses koolis pole õpetatud, rääkimata tasemest).
- Infosüsteemis on segamini aetud tasemeõpe ja täiendusõpe, eelkõige pedagoogilise koolituse osas. Nt. kutsepedagoogika koolitus (40 AP) oli märgitud sageli mõlema alla, lähemal uurimisel aga selgus, et tegemist ühe ja sama koolitusega.

Lisa 1

Ettepanekud Eesti Hariduse Infosüsteemi täiendamiseks

Kutseõpetajate karjäärimudelite uuringu käigus toimus kutseõpetajate väljaõppe ja täienduskoolituse andmete töötlemine Eesti Hariduse Infosüsteemi andmete põhjal. EHISE väljavõtte töötlemise käigus tekkisid andmebaasi täiendamiseks/täitmiseks järgmised ettepanekud:

1. Õppekavade loetelu.

Praegu on loetelus kõik kooli õppekavad, mis koolil kunagi registreeritud. Kuid jääma peaksid ainult need õppekavad, mille alusel õpilased realselt ka õpivad. Pole vaja ülevaadet kõikidest õppekavadest läbi aja, lisaks tekib sisestamisel suurem vea võimalus.

2. Täienduskoolituse osa vajab täiendamist, kontrollimist.

- Koolituse liik (**P**edagoogiline, **T**öölane, **M**uu) vajab täpsustamist. Sageli on koolitus, mis ei ole pedagoogiline ega tööalane, vaid selgelt muu, siiski märgitud kui tööalane. Kuid tööalane on koolitus, mis on seotud õpetatava aine/erialaga.
- Samas stažeerimine on tööalane koolitus (Õpetajakoolituse raamnõuete kohaselt), kuid see on märgitud kui „muu”. Stažeerimine peab olema tööalase täienduskoolituse juures, ning välja peab tulema töötamise koht ja ajaline maht.
- Igasuguse täienduskoolituse puhul märkida koolituse nimi ja maht (paljudel juhtudel ainult kirje „sisekoolitus”, mis ei ole piisav).

3. Tasemehariduse kirjed ei ole piisavad.

Paljudel juhtudel on tasemehariduse osas märgitud ainult kõige kõrgem, kuid vajalik oleks ka teiste astmete märkimine. Näiteks märgitud kõrgharidus- kutsepedagoogika (TLÜ), kuid sageli on omandatud ka mingi eriala kutseõppeasutuses. Seda kirjas aga ei ole, kuigi see on oluline.

Seega, kõik omandatud tasemeharidused (peale põhi-või üldkeskharidust) peavad kirjas olema.

4. Varasem töökogemus.

Õpetaja kvalifikatsiooninõuded sätestavad „vähemalt kolmeaastane erialase töö staaz”, kuid selle nõude täitmine ei selgu EHIS andmetest. On küll olemas varasema töökogemuse sisestamise koht, kuid see on täidetud ainult üksikjuhtudel. Aga kuidas hinnata nõude täitmist, eriti kui kvalifikatsiooninõuete §37 lg 8 kohaselt kvalifikatsiooninõuetele vastab kuni 1.sept 2007 teatud juhtudel kutsekeskharidusega ja erialase töö kogemusega õpetaja.

Ettepanek on tõhustada varasema töökogemuse osa täitmist, ning selleks üle vaadata EHISE põhimäärus.

5. Õpetatavaks aineks on märgitud teatud koolidel „**valikaine**” või „**muu aine**” (Narva Kutseõppekeskus, Tallinna Kopli Ametikool). Nii on neil tähistatud kõikide kutseõpetajate õppeained.

„Muu õppeasutus” on mõnikord märgitud nii tasemehariduse kui ka täienduskoolitusasutuse nimena. Sel juhul on oluline teha täpsustus, tuues välja kooli nimi (ei piisa nt. „muu Venemaa kõrgkool”).